

Борба друге далматинске НОУ бригаде са удруженим њемачко-четничким бандама око Чева, Бате и Грахова 26. II до 10. III. 1944 г.

По пребацивању II далматинске бригаде на просторију Љешанске Нахије, Њемци, удружени са четничким бандама, припремили су офанзиву са јачим снагама на просторији гдје се ова бригада налазила. Сврха ове офанзиве била је да II далматинску бригаду, као и остале јединице одбаци са ове просторије. Ова офанзива припремљена је са јачим снагама из разних праваца.

У ово вријеме био сам командант II далматинске бригаде. Борбе које је водила ова бригада са њемачко-четничким бандама на непроходним црногорским брдима и теренима биле су за ову бригаду отежане, а још када се томе дода велики снијег и пасивна села, због тешке исхране јединица. Велики снијег највећа је препрека била за успјешно напредовање и операције ове бригаде. Снијег који је нападао око 1—2 м. онемогућавао је све наше намјере за успјешно извођење операција. Борбе бригаде су текле овако:

26/II. У току овога дана извршили смо са 1, 2 и 3 батаљоном чишћење просторије између Грахова и Вилуса. — Четничко-њемачке уједињене банде побјегле су са ове просторије и нијесу давале неког јачег отпора. Ухваћен је један четник. — Вријеме је овог дана било хрђаво. Падао је снијег и била је велика хладноћа. По чишћењу ове просторије батаљони су се задржали и то: 1. батаљон на просторији Колопер — Елезов До. — 2. батаљон на просторији с. Загора. — 3. батаљон на просторији с. Голобрђе (Голо Врдо).

27/II. Овог дана добили смо обавјештење од штаба VI црногорске Н. О. У. бригаде да у наш састав улази 1. бокељски батаљон.

28/II. Овог дана није било важнијих промјена.

29/II. Овог дана хитно смо пребацили из Бате и Ресне у с. Трешњево свој 4. батаљон, интедантуру и болницу и 1. батаљон, а у састав ове бригаде хитно је дошао 1. бокељски батаљон. Напад на Грахово требао је почети ноћу између 29. II. и

1. III. у 22,00 часа. 1. батаљон II. далматинске бригаде и 1. бокељски батаљон добили су задатак да ликвидирају станицу у Драгаљу, која је добро утврђена. У моменту издавања ове заповијести тражена је хитна помоћ од стране команде мјеста Чево, да што прије пошаљемо један до два батаљона на ту просторију, јер се непријатељ појавио у јачини око 1.200 људи из три правца, и то од Даниловграда, Цетиња и Његуша. Дјелови Ловћенског одреда, који су се налазили на том сектору водили су борбу већ два дана и трећи дан, усљед јачег непријатељског притиска, били су приморани да се повуку. Удружене њемачко-четничке банде успјеле су да заузму Чево. Хитно смо издали наређење свом IV батаљону и 1. бокељском батаљону да хитно крену на просторију Чево, ухвате контакт са непријатељем и у споразуму са дјеловима Ловћенског одреда непријатеља протјерају за Даниловград и Цетиње. — Вријеме је било врло хладно и падала је киша са снијегом:

1/III. Напад на Грахово имао се извести овако:

2. батаљон II. далматинске бригаде нападао је од с. Граховац — преко Орао (к 1056) — Подкурјај — к 722 — Грахово.

2. батаљон VI. црногорске бригаде имао је нападати правцем Голо Брдо — Бакшин До (к 927) — Грахово.

3. батаљон II. далматинске бригаде имао је нападати правцем преко Вардара (к 792) претходно ликвидирајући положаје Висока Глава (к 755—786) — Велики Кличевац (к 990).

2. батаљон „Никшићког одреда“ био је одређен у бригадну резерву са правцем кретања позади нашег 2. батаљона. 2. батаљоном II. далматинске бригаде, 2. батаљоном VI. црногорске бригаде и 2. батаљоном Никшићког одреда командовао је друг поручник Мате Мештровић. Пошто је 2. батаљон VI. црногорске бригаде закаснио, његов задатак је преузео 2. батаљон Никшићког одреда.—

Сви су батаљони нападали на град и долазили до самога града, али не једновремено, и усљед неповезаности батаљона град се није заузео. Батаљони су се вратили на првобитне положаје. 2. батаљон наше бригаде у овој борби заробио је 17 четника који су били са Њемцима. 1. батаљон није успио да ликвидира њемачку станицу на Драгаљу Под Хан из разлога што прилази ка истој су тешки ради брисаног простора. Непријатељу на Грахову и Драгаљу дошло је појачање од Рисна у јачини од 200 Њемаца и четника са нешто артиљерије. 1. и 3. батаљон II. далматинске бригаде водили су борбу читав дан. Још у току ноћи, у клопку 3. батаљона упала су 3—4 њемачка камиона са око 50—60 војника који су цијелог дана били под ватром 3. батаљона. Због неодлучности штаба 3. батаљона непријатељ је успио да извуче камионе. Непријатељ је у овој борби имао 15 мртвих и око 20 рањених. Наши губици су 4 лакше рањена друга и

п. поручник Звонко Башић, члан комисије за исхрану, погинуо је. 1. батаљон је заробио 3 четника.

4. батаљон II. далматинске бригаде и 1. бокељски батаљон упутили смо усиљеним маршем правцем Трешњево — Г. Извори, да што прије овладају положајима Ровине — Ожеговица и да непријатеља сузбију у његовом надирању на Трешњево. Вријеме је било хладно, падала је киша и снијег. Батаљони су били страшно заморени из разлога што је 1. бокељски батаљон путовао са просторије Маочићи — Трешњево — Бата. 4. батаљон II. далматинске бригаде тога дана је дошао са просторије Ресна — Бата — Трешњево по врло незгодним временским приликама. Као што се из предњег види, новостворена ситуација захтијевала је да се овај батаљон врати на свој првобитни положај са задатком вођења борбе и одбијања непријатеља. Избијањем удружених њемачко-четничких снага на просторију Чево — Бата — Ровине угрожени су наше залеђе, интендантура и болница на просторији Трешњево — Рокочи.

2/III. Распоред батаљона остао је овако:

2. батаљон II. далматинске и 2. батаљон VI. црногорске бригаде остали су на својим првобитним положајима, опкољавајући Грахово. 1. и 2. батаљон II. далматинске бригаде, који су били приморани да се повуку са положаја Вардар — Драгаљ на просторију с. Забуковице — Тоспуде, остали су на тим просторијама овог дана без борбе. 4. батаљон II. далматинске бригаде и 1. бокељски батаљон заузели су овог дана положај Ровине — Трњине — Вити Јасен и непријатеља нешто потисли са ових положаја. 2. батаљон Никшићког одреда, који се налазио на десном крилу у резерви, повукли смо у Тоспуде пошто смо одлучили да 2/3. о. мј. поново напанемо Грахово и да га заузмемо.

Овога дана у 21,00 ч. издата је заповијест да се Грахово заузме и то овако:

2. батаљон II. далматинске и II. батаљон VI. црногорске бригаде са истим правцем и задатком као што су то имали урадити 29.II. и 1.III. 1. батаљон II. далматинске имао је задатак да заузме Грахово правцем Замучин До — прве куће на улазу у Грахово.—

3. батаљон II. далматинске бригаде и 2. батаљон Никшићког одреда да заузму положаје Штедни (к 913) — Вардар (к 792) — Висока Глава (к 755 — 786) Велики Кличавац (к 990). — Ове положаје да задрже у својим рукама до нашег даљег наређења, са задатком држања ових положаја и спречавања непријатељских снага које би покушале притећи у помоћ опкољеном гарнизону Грахово, с тим што 3. батаљон треба да упути двије чете које ће нападати Грахово са сјеверне стране упадајући у град. План је створен, одлука донесена и наређење батаљонима издато да се Грахово заузме.

Требало је да наше јединице буду у 23,00 ч. у граду. Тачно у 19.00 ч. добили смо хитан извештај од свог 4. батаљона са сектора Чево, да непријатељ са јачим снагама, јачине око 1.200—1.700 људи, надире брзим темпом ка Трешњеву из три правца, и то: прва колона правцем Марковине — Г. Д. Ластва — Меоце — Убли — Кобиљи До, друга колона правцем: Чево — Ожеговица — Меоце Цуцке — Прентин До — Трешњево, трећа колона правцем: Дуб — Ржани До — Бата — Трешњево — и у овом извјештају траже хитну помоћ од најмање два батаљона, јер да нијесу у стању са снагама које се налазе на просторији Чево задржати непријатеља нити га сузбити. У исто вријеме дошла су два друга политичко-позадинска радника са тог терена, такође извјештавајући штаб бригаде, да четничке снаге у јачини од преко 5.000 наступају из разних праваца у правцу Трешњева и да су заузеле Чево. Пошто су нам се неборачки дјелови интендатура, болница и остале батаљонске коморе у јачини од 180 људи налазиле небезбијеђене у с. Трешњево, а пријетила је опасност и осталим јединицама да их непријатељ угрози, најхитније смо морали одустати од напада на Грахово. — У 19,35 ч. издато је хитно наређење да се Грахово не заузима услед новостворене ситуације. Јединице 2. батаљона II. далматинске и 2. батаљона VI. црногорске бригаде и 3. батаљона II. далматинске бригаде већ су биле почеле улазити у град, али пошто су примиле наређење да се од истога одустане, повукле су се. У 22,00 ч. овог дана усиљеним маршем пребацили смо 1. батаљон II. далматинске бригаде правцем Тоспуде — Трешњево — Г. Извори, Прентин До — Ровине — Трњине — Вити Јасен. Овај батаљон требао је хитно да потпомогне 4. и 1. бокељски батаљон као и позадинске јединице. Тако исто усиљеним маршем наређено је 3. батаљону II. далматинске бригаде да се пребаци са просторије Вардар на просторију Чево — положај Бата, са задатком повезивања са осталим нашим снагама. Све промјене долазиле су брзо и изненада, али брзо су и извођене.

3/III. Овог дана распоред батаљона био је овакав:

1. и 4. батаљон II. далматинске са Ловћенским и Зетским одредом и једним батаљоном VI. црногорске бригаде на просторији Ровине — Трњине — Меоце Цуцке — Иванићеве Алуге — Меоце Чевске. Ове јединице су стављене под команду друга капетана Бруна Вулетића, замјеника команданта II. далматинске бригаде. Задатак је био ових јединица да се у току дана међусобно повежу, прикупе, мало одморе, створе заједнички план и у 21,00 ч. изврше енергичан напад на непријатеља ради дјелимичног уништења и протјеривања. 3. батаљон II. далматинске пошто је извршио покрет са просторије Грахово, силно изморен — 3 дана и 3 ноћи људство није спавало нити се најмање одморило — стигао је са штабом бригаде у с. Г. Извори, гдје је

требало да се одмори 4—5 сати, али пошто ситуација није дозвољавала, овај батаљон није се могао ни најмање одморити. Непријатељ је дошао са снагом око 350 њемачко-четничких банди и заузео с. Бату, гдје се налазила команда мјеста. Кад смо сазнали да се непријатељ налази у с. Бати, наредили смо 3. батаљону да хитно пође у правцу с. Бате и да га на јуриш заузме. Наредбе је извршено. 3. батаљон са својом 1. четом заузео је за пола сата с. Бату, заробио око 20 непријатељских војника и 2 злогласна четничка капетана, и то Андрију Бурашковића и Блажа Клисића, који су предати Воји Беркаћу на саслушање, побио око 30 непријатељских војника, преко 30 ранио, а остало натјерао у панично бјекство. Његова 1. чета заплијенила је много ратног материјала. После овога лома, дошао је у штаб II. далматинске бригаде и Андрија Пејановић.

1. бокелски батаљон који се налазио под командом овог штаба налазио се на положају око с. Бате, водећи такође борбу са њемачко-четничким бандама, садјејствујући успјешно 3. батаљону.—

Овога дана око 21,00 час јединице на сектору Ровине — Трњине — Круг, тј. 1. и 4. батаљон II. далматинске под командом капетана Вулетића, извршиле су јуриш на непријатеља који је био јак око 2.000 људи. Непријатељ је дјелимично уништен, а дјелимично распршен. Он више није претстављао никакву војничку отпорну моћ.

1. и 4. батаљон II. далматинске бригаде продужили су гоњење непријатеља и 4. марта око 18,00 часова заузели Чево. Гоњење је настављено. Непријатељ је у овој борби имао 120 мртвих, око 130 рањених и 85 заробљених. Заплијењено је око 100 пушака, муниције и осталог ратног материјала. Наши губици у овој борби на сектору Чево били су 4 лакше рањена друга, и једна је другарица умрла од задобијене ране.

4/III. Послије успјело извршеног задатка батаљони су распоређени према Цетињу и Даниловграду ради одмора и чишћења терена од преосталих распршених групица непријатеља.

5, 6 и 7.III. Ових дана није било важнијих промјена осим што су јединице пребачене на сектор према Грахову.

8/III. Овога дана извршене су све припреме и груписање јединица за извршење напада на Грахово и с. Драгаљ и то овако:

2. батаљон II. далматинске бригаде напада Грахово са правца с. Граховац — Петковићи — Умац.

2. батаљон VI. црногорске бригаде напада од с. Замачин До — комуникација — Грахово.

3. батаљон II. далматинске бригаде и 2. батаљон Никшићког одреда заузимају положај Вардар — Штеди и отсијецају Грахово од Леденица с тим што 3. батаљон са двије чете врши на-

пад на Грахово преко Милошева Злиса — Бата — Нова Улица — Грахово.

4. батаљон II. далматинске бригаде да дјејствује на комуникацијама Леденице — Драгаљ — Под Хан.

1. бокелски батаљон — општа резерва у с. Заљућа.

Овај напад свих батаљона имао је отпочети тачно у 22,00 часа. Услјед неповезаности између јединица и неједновременог нападања од стране батаљона, који су требали извршити заузимање града, град није заузет. Штабови батаљона нијесу настојали да у одређено вријеме буду на полазним положајима. 1. батаљон ове бригаде дошао је први на одређени задатак и привукао је на себе јаку непријатељску ватру. 2. батаљон II далматинске бригаде овај моменат није искористио, већ је, изгледа, очекивао да град заузме 1. батаљон. Овдје се слабо понио командант 2. батаљона капетан Ђуро Четник, који ни мало није показао одлучности за напад на град. Такође, 2. батаљон VI. црногорске бригаде није заједнички судјеловао са 1. батаљоном II. далматинске бригаде већ је закаснио за око 2,30 часа. Двије чете 3. батаљона, које су вршиле напад на Грахово са правца Милошев Вис — Бобанова Улица успјеле су да заузму Милошев Вис — Бобанова Улица и да се на тој просторији задрже. Што град није заузет, може се приписати у слабост штабу 2. батаљона II. далматинске бригаде, штабу 2. батаљона VI. црногорске бригаде и другу поручнику Мајици који је командовао са двије чете 3. батаљона. Ови штабови нијесу имали смјелости ни одлучности да своје јединице енергично и брзо поведу на јуриш. Од наведених штабова извијештен је штаб II. далматинске бригаде, да се град не може заузети из разлога што све јединице нијесу једновремено приступиле извршењу задатака, што је простор самог града чист и брисан и што мјесечина и снијег отежавају приближавање граду. Пошто заузимање града није успјело, наредио је штаб бригаде да се јединице 1. и 2. батаљона II. далматинске бригаде и 2. батаљона VI. црногорске бригаде повуку на своје првобитне положаје, а остале јединице да остану на својим положајима до даљњег наређења.

9/III. Пошто 8. о. мј. напад на Грахово није успио, то је штаб бригаде одлучио да Грахово јединице заузму 9. ов. мј. са истим задацима и правцима као што је било одређено 8. ов. мј. Напад је имао отпочети 9. о. мј. тачно у 20,00 часова.

Заузимању града у означено вријеме приступио је 1. батаљон, док су остали батаљони и овог пута закаснили и нијесу једновремено садјејствовали. 1. батаљон II. далматинске бригаде покушао је у два налета да град заузме на јуриш. Ово му није успјело из разлога што остале јединице нијесу истовремено садјејствовале и што је сва ватра непријатељског аутоматског и тешког оружја била сконцентрисана на овај батаљон. Штаб о-

вог батаљона и борци били су енергични и продорни. Овдје се нарочито истакао командант 1. батаљона друг поручник Душан Владушић и друг заставник Стеван Ђапић, који су обојица рањени. — Кад је штаб ове бригаде увидио да је безуспјешно вршити даље нападе и давати сувишне жртве, наредио је да се батаљон повуче. У вријеме кад се 1. батаљон повлачио, 2. батаљон је тек тада вршио притисак на свом правцу, а у исто вријеме је то радио и 2. батаљон VI. црногорске бригаде. Друг поручник Мајица са своје двије чете није предузимао никакав притисак ни напад из разлога што му је простор граду био преко поља и неприступачан и што му је једна чета 2. Никшићког батаљона отказала послушност.

Јачина непријатеља у Грахову била је око 150 четника, 50 жандарма и 100 Њемаца. Непријатељ се је силно утврдио, ископао ровове и стрељачке заклоне око цијелог града, а поред тога утврдио је поједине куће за одбрану. Он је давао јак отпор и отварао паклену ватру из аутоматског и тешког оруђа којих је било 50—60. Простор — приступ ка граду је преко апсолутно откривеног терена који се протеже у кругу око града и потпуно је раван без могућности заклона на ширини од 2—3 км. Непријатељ се бранио на живот и смрт. — 1. батаљон II. далматинске бригаде при нападу на град имао је 1 другарицу мртву и 6 рањених другова од којих је командант батаљона и један заставник — водник вода.

2. батаљон VI. црногорске бригаде имао је 5 рањених другова, међу којима једног командира чете. Непријатељ је имао губитака, али број није познат. Код нашег 2. батаљона није било жртава.

3. батаљон II. далматинске бригаде овог дана водио је борбу на положају Вардар — Драгаљ и протјеривао четничке банде. Овај батаљон извршио је свој задатак без жртава.

4. батаљон II. далматинске бригаде није извршио свој задатак. Штаб батаљона се слабо понио и није знао уопште да се снађе на терену. Непријатељ га је изненадио у селу, зашао му с леђа и нагнао га на отступање. У овом нeredу 4. батаљон изгубио је командира чете друга заставника Илију Врањеша, једног од најбољих командира у бригади — који је погинуо; осим њега погинуо је још један друг, а један је остављен рањен на положају. Ова грешка има се приписати штабу овог батаљона.

Непријатељ је у борби са 3. батаљоном имао 7—8 мртвих и око 12 рањених.

Пошто се није успјело заузети Грахово, а даље нападање под оваквим временским и теренским приликама било би узалудно и наносило непотребне жртве, дошло се до одлуке да се исто блокира до могућности заузимања, а остале јединице одмах су оријентиране у другим правцима.

Непријатељ, видећи нашу неодлучност у заузимању Грахова, обратио му је већу пажњу, појачао га нешто више људством и минобацачима и поставио разна минска поља на највјероватнијим прилазима ка граду.

Грахово није ослободила II. далматинска бригада, и поред своје најбоље воље, већ је та част пала у дио јуначким синовима Црне Горе — 10. бригади која је ослободила свој град 21. октобра — смртно уништавајући његову погану посаду која је дуже времена мучила његово становништво.

*Обрад П. ЕГИЋ,
пуковник ЈНА*